

Povezanost sklonosti pomaganju sa socijalnom integriranosti i školskim uspjehom učenika u primarnom obrazovanju

Hercigonja, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:042915>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-25**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lana Hercigonja

**POVEZANOST SKLONOSTI POMAGANJU SA SOCIJALNOM
INTEGRIRANOSTI I ŠKOLSKIM USPJEHOM UČENIKA U
PRIMARNOM OBRAZOVANJU**

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lana Hercigonja

**POVEZANOST SKLONOSTI POMAGANJU SA SOCIJALNOM
INTEGRIRANOSTI I ŠKOLSKIM USPJEHOM UČENIKA U
PRIMARNOM OBRAZOVANJU**

Diplomski rad

Mentor rada:

prof. dr. sc. Majda Rijavec

Zagreb, rujan, 2021.

Sažetak

Altruizam, koji se često poistovjećuje s pojmom prosocijalno ponašanje, je nesebično pružanje pomoći drugim ljudima. Razliku između ova dva pojma uočavamo u činjenici da altruistično ponašanje nije motivirano nagradama, dok prosocijalno ponašanje može biti posljedica viđenja koristi za pomagača. Iako teoretičari tvrde da postoji razlika između altruizma i prosocijalnog ponašanja, postojanje čistog altruizma još nije dovoljno ispitano, stoga se ova dva pojma poistovjećuju. Istraživanja su pokazala kako postoje razni čimbenici koji utječu na prosocijalno ponašanje kod djece. Jedan od njih je socijalna prihvaćenost među vršnjacima. Djeca koja imaju socijalne interakcije s vršnjacima sklonija su prosocijalnom ponašanju za razliku od djece koja su socijalno izolirana (Klarin, 2002). Cilj provedenog istraživanja bio je utvrditi povezanost sklonosti pomaganju sa socijalnom integriranosti i školskim uspjehom djece u primarnom obrazovanju. Proveden je online upitnik s djecom sedmih i osmih razreda iz nekoliko osnovnih škola Grada Zagreba. Upitnik se sastojao od tri dijela, upitnik o općim podacima (spol, razred, školski uspjeh), upitnik o sklonosti pomaganju učenika i upitnik zadovoljstva odnosa s vršnjacima u školi. Sudjelovalo je 102 učenika, 73 učenika osmih razreda i 29 učenika sedmih razreda. Uzorkom je obuhvaćeno 55 djevojčica i 47 dječaka. Dobiveni rezultati pokazali su kako su djevojčice sklonije pomaganju za razliku od dječaka, no u socijalnoj integriranosti nema značajne razlike. Također, učenici koji imaju bolji opći školski uspjeh te bolji uspjeh iz Hrvatskog jezika skloniji su pomaganju od učenika koji imaju ocjenu vrlo dobar i manju. Iako se smatralo da će djeca koja imaju bolji školski uspjeh iz Hrvatskog jezika i Matematike biti bolje socijalno integrirani, to vrijedi samo za opći školski uspjeh. Istraživanjem nije utvrđena povezanost sklonosti pomaganju i socijalne integriranosti, no potrebna su daljnja istraživanja na tu temu kako bi se još bolje razumjelo djetetovo socijalno funkcioniranje unutar školskih ustanova.

Ključne riječi: altruizam, prosocijalno ponašanje, socijalna integriranost, školski uspjeh

Summary

Altruism, which is often equated with the notion of prosocial behavior, is the selfless provision of help to other people. We notice the difference between these two concepts in the fact that altruistic behavior is not motivated by rewards, while prosocial behavior may be a consequence of seeing benefits for the helper. Although theorists argue that there is a difference between altruism and prosocial behavior, the existence of pure altruism has not yet been sufficiently examined, so these two concepts are equated. Research has shown that there are various factors that influence prosocial behavior in children. One of them is social acceptance among peers. Children who have social interactions with peers are more prone to prosocial behavior as opposed to children who are socially isolated (Klarin, 2002). The aim of the research was to determine the connection between the tendency to help and the social integration and school success of children in primary education. An online questionnaire was conducted with seventh and eighth grade children from several primary schools in the City of Zagreb. The questionnaire consisted of three parts, a questionnaire on general data (gender, grade, school achievement), a questionnaire on the propensity to help students and a questionnaire on satisfaction with relationships with peers at school. In research participated 102 students, 73 eighth graders and 29 seventh graders. The sample included 55 girls and 47 boys. The obtained results showed that girls are more inclined to help than boys, but there is no significant difference in social integration. Also, students who have better general school success and better results in the Croatian language are more inclined to help than students who have a grade of very good and lower. Although it was thought that children with better school performance in Croatian Language and Mathematics would be better socially integrated, this only applies to general school achievement. The research has not established a link between the propensity to help and social integration, but further research is needed on this topic in order to better understand the child's social functioning within school institutions.

Keyword: altruism, prosocial behavior, social integration, school achievement

Sadržaj

1. Uvod	1
1.2. Altruizam	2
<i>1.2.1. Pojam i definicije altruizma</i>	2
<i>1.2.2. Posljedice altruizma</i>	5
<i>1.2.3. Sklonost pomaganju kod djece</i>	6
1.3. Socijalna integriranost	8
<i>1.3.1. Socijalni razvoj djece</i>	10
<i>1.3.2. Važnost vršnjačkih odnosa</i>	12
<i>1.3.3. Posljedice socijalnog statusa</i>	14
<i>1.4. Uvod u problem istraživanja</i>	17
2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	18
<i>Problemi istraživanja</i>	18
3. Metoda	18
3.1. <i>Sudionici</i>	18
3.2. <i>Instrumenti</i>	19
3.3. <i>Postupak</i>	20
4. Rezultati i rasprava	21
5. Zaključak	27
Literatura	28
Prilog	30
Izjava o izvornosti rada	31

1. Uvod

U današnjem svijetu, ali i evolucijski, svi ljudi teže biti prihvaćeni u društvu kako bi zadovoljili potrebu za pripadanjem. Socijalno prihvaćanje ovisit će o raznim čimbenicima, među kojima su poštivanje socijalnih normi i socijalnih uloga, crte ličnosti osobe, ponašanje, itd. Govoreći o ponašanju, osobe koje su sklone prosocijalnom ponašanju, biti će češće prihvaćene u društvu. Altruizam, koji je vrsta prosocijalnog ponašanja, često se poistovjećuje s prosocijalnim ponašanjem. Prema nekim teoretičarima postoji razlika između ta dva pojma, a to je da je altruizam ponašanje kakvim ne očekujemo nikakvu vrstu nagrade. Prosocijalnim ponašanjem pomažemo drugima, ali to pomaganje može biti motivirano ostvarivanjem vlastitih interesa (Raboteg-Šarić, 1995). Posljedice ovakve vrste ponašanja možemo razmatrati kroz dobitke i gubitke. Dobitak može biti oblik socijalnog odobravanja ili podizanje vlastitih vrijednosti, dok izgubiti možemo vrijeme koje je utrošeno na pomaganje ili riskirati ozljedu prilikom pružanja pomoći (Aronson, Wilson i Akert, 2005).

Djeca se ne razlikuju mnogo od odraslih. Ona također teže biti prihvaćena od najranije dobi, a njihov socijalni razvoj započinje rođenjem. Djeca se uglavnom ponašaju prosocijalno, pokazala su brojna laboratorijska istraživanja, kao što je dijeljenje igračaka s roditeljima (Rheingold, Hay i West, 1976; prema Vasta, Haith i Miller, 1997), ali i istraživanja u prirodnom okruženju, kao pomoć oko lakših kućanskih poslova (Rheingold, 1982; prema Vasta i sur.; 1997). Prema istraživanjima postoje razlike u spolu kada govorimo o prosocijalnom ponašanju, pa tako djevojčice svoje ponašanje ocjenjuju prosocijalnije za razliku od dječaka (Klarin, 2002). Vrlo važnu ulogu u djetetovu životu imaju vršnjaci. Djeca jedni od drugih uče kako se ponašati u društvu, kako pomagati, surađivati, dijeliti. U svakoj fazi razvoja postoje pozitivni i negativni utjecaji vršnjaka na djetetov socijalni razvoj. Velik utjecaj također ima socijalni status, odnosno razina socijalne integriranosti u grupi vršnjaka. Posljedice statusa u društvu mogu se odraziti na djetetovo emocionalno i psihičko stanje u budućnosti (Klarin, 2006). Prema istraživanju Raboteg-Šarić, Šakić i Brajša-Žganec (2009) postoji razlika između djevojčica i dječaka u razini socijalne integriranosti. Dobiveni rezultati pokazali su da djevojčice bolje ocjenjuju svoju socijalnu integriranost među vršnjake za razliku od dječaka, no u ovom istraživanju neće biti statistički značajne razlike u socijalnoj integriranosti. Isto tako nije dobivena statistički značajna povezanost između sklonosti pomaganju i socijalne integriranosti, stoga učenici koji su skloniji pomaganju ne moraju biti i socijalno integriraniji. Međutim, postoji povezanost između socijalne integriranosti i sklonosti pomaganju, te će djeca koja imaju bolje vršnjačke odnose

biti i sklonija prosocijalnom ponašanju (Klarin, 2002). Socijalni status također utječe na opći školski uspjeh, pa je tako istraživanjem (Antolić, 2017), kojim se ispitalo utječe li sociometrijski status učenika na školski uspjeh, utvrđeno da popularni učenici imaju bolji školski uspjeh od djece koja su manje popularna ili odbačena. Istraživanje koje je ispitalo postoji li povezanost školskog uspjeha iz pojedinih predmeta i sociometrijskog statusa učenika (Nemčić, 2018), potvrdilo je kako postoji veća vjerojatnost za odbačenost od strane vršnjaka ukoliko učenik ima ocjenu dovoljan iz predmeta Matematika.

1.2. Altruizam

1.2.1. Pojam i definicije altruizma

Altruizam, češće nazvan prosocijalno ponašanje, je „poseban, nesebičan oblik pružanja pomoći“ (Raboteg-Šarić, 1995; str. 14). Iako se ova dva pojma često poistovjećuju postoji razlika između altruističnog i prosocijalnog ponašanja. Prosocijalno ponašanje, u najširem smislu, je „voljno, intencionalno ponašanje koje ima pozitivne posljedice za druge ljude (Eisenberg & Miller, 1987; prema Raboteg-Šarić, 1995; str. 13). Kako bi se pobliže definirao, altruizmu valja dodati još jedan element, a to je motiv takve vrste socijalnog ponašanja. Altruistično ponašanje kao motiv mora imati pružanje pomoći drugima ne očekujući ništa za uzvrat. Kod prosocijalnog ponašanja možemo naići na pomaganje drugima koje uključuje uzajamnu korist, stoga se prosocijalno ponašanje može djelomično sagledavati kao altruistički motivirano (Raboteg-Šarić, 1995). Navode se uvjeti čijim se ispunjavanjem socijalni oblik ponašanja smatra altruističnim:

Ukratko, da bi se neki oblik socijalnog ponašanja smatrao altruističnim moraju biti zadovoljeni sljedeći uvjeti: 1) da je ponašanje voljno započeto, tj. slobodno od prisile, 2) da je poduzeto s namjerom poboljšanja ili održavanja dobrobiti drugih i 3) da isključuje očekivanje materijalnih ili društvenih nagrada ili izbjegavanje izvanjske nelagode i kazne (Bar-Tal et al., 1982; Eisenberg & Miller, 1987; prema Raboteg-Šarić, 1995; str. 15).

Osoba kojoj je potrebna pomoć, može imati fizički ili duševni problem, a taj problem, odnosno situacija, je individualna s obzirom na složenost, jasnoću i težinu. Zbog toga je i prosocijalno ponašanje pod utjecajem unutarnjih i vanjskih čimbenika. Tako ono ovisi o situaciji u kojoj se nalazi osoba kojoj je potrebna pomoć, o ličnosti te osobe, ali i osobe koja pomaže, o psihološkom stanju osobe koja pomaže, o psihološkim procesima koje izaziva ta situacija (Raboteg-Šarić, 1995). Kao primjer navodi se utjecaj drugih ljudi.

U nizu istraživanja Latane i Darley (1970; prema Raboteg-Šarić, 1995) pokazali su kako prisustvo drugih ljudi utječe na potencijalnog „pomagača“. Ukoliko se u određenoj situaciji, gdje je osobi potrebna pomoć, pojavi više ljudi, vjerojatnost je manja da će „pomagač“ priskočiti u pomoć. Isto vrijedi i za ostatak osoba koja se našla ondje jer dolazi do raspodjele odgovornosti na veći broj osoba. Ova pojava naziva se fenomen pasivnog promatrača ili prema Aronsonu i suradnicima (2005) efekt broja promatrača, gdje svatko misli da će pomoći netko drugi. Što je veći broj promatrača, manja je vjerojatnost da će netko pomoći. Također, javlja se i strah od neugodne reakcije zbog neprimjerenosti postupka ili nepotrebne pomoći.

Još jedan čimbenik je stupanj potrebe, tj. procjenjuje se važnost pružanja pomoći, težinu, dobrobit i posljedice. Berkowitz, Wilke & Lanzetta (1972; 1982; prema Raboteg-Šarić, 1995) navode kako će se pomoći više ukoliko je procijenjeno da je pomoć izrazito potrebna. S druge strane, ako se procijeni da je osoba kojoj je potrebna pomoć sama kriva za nastalu situaciju, pomoći će se manje, nego da je situacija izazvana vanjskim čimbenicima, kada će se pomoći više (Berkowitz, 1972; Gruder et al., 1978; Raboteg-Šarić, 1982; prema Raboteg-Šarić, 1995).

Na pružanje pomoći može utjecati i raspoloženje osoba koje pomažu te ako je osoba dobro raspoložena veća je vjerojatnost za pomaganje (Veitch et al., 1977; Manucia et al., 1984; prema Raboteg-Šarić, 1995). Dakle, loše raspoloženje umanjuje vjerojatnost pomaganja, no jedna vrsta ovog raspoloženja gotovo uvijek rezultira pomaganjem, a to je osjećaj krivnje (Baumeister, Stillwell i Heatherton, 1994; Estrada-Hollenbeck i Heatherton, 1998; prema Aronson i sur., 2005).

Govoreći o crtama ličnosti kao čimbeniku prosocijalnog ponašanja, ne možemo povezati određenu crtu ličnosti koja bi ukazivala na takav oblik ponašanja, što ne znači nužno da je prosocijalno ponašanje određeno samo vanjskim čimbenicima. Kako je već navedeno, prosocijalno ponašanje je pod utjecajem i situacijskih čimbenika i crta ličnosti, stoga treba promatrati njihovo međudjelovanje kao utjecaj na prosocijalno ponašanje (prema Raboteg-Šarić, 1995). Nekoliko istraživanja pokazala su da je određen tip ljudi skloniji pomaganju u određenoj situaciji, dok je drugi tip u drugoj (Batson, Bolen, Cross i Neuringer-Benefiel, 1986; Clark, Ouellette, Powel i Milberg, 1987; prema Aronson i sur., 2005).

Psihološki procesi u osnovi altruističnog ponašanja prema Raboteg-Šarić (1995) mogu se podijeliti na emocionalne, kognitivne i normativne procese. Kod normativnih procesa za

prosocijalno ponašanje važna je norma socijalne odgovornosti (Berkowitz, 1972; prema Raboteg-Šarić, 1995), norma recipročnosti (Sigelman, 1984; Macauley & Berkowitz, 1970; prema Raboteg-Šarić, 1995) i norma pravednosti (Hatfield, Walster i Piliavin, 1978; prema Raboteg-Šarić, 1995). Norma socijalne odgovornosti nalaže da se treba pomoći ljudima kojima je naša pomoć potrebna, norma recipročnosti kaže da uslugu treba uzvratiti, odnosno pomoći onome tko je pomogao nama te norma pravednosti kojom se ljudi vode da pomognu onoj osobi s kojom su u odnosu, ali je ta osoba u lošijem položaju. Na taj način izbjegavaju osuđivanje zbog mišljenja da iskorištavaju tu osobu. Kada je riječ o pomaganju svaka individua donosi odluku o tome hoće li pomoći te prolazi proces odluke. Raboteg-Šarić (1995) navodi i objašnjava faze tog procesa: pozornost, motivacija, evaluacija, obrana i ponašanje. Prvo dolazi do uočavanja osobe kojoj je potrebna pomoć te utvrđivanje načina i postupka kako joj možemo pomoći. Drugo, javlja se osjećaj moralne dužnosti i ostale vrijednosti pomagača koji ga motiviraju za pomaganje. Treće, pomagač ocjenjuje korist i štetu njegova pomaganja te ako je korist i šteta izjednačena, u idućoj fazi može doći do negiranja same potrebe za pomaganjem. Na kraju, osoba pomaže ili ne djeluje uopće. Sličan model donošenja odluke predstavili su Latane i Darley (1970; prema Raboteg-Šarić, 1995) u kognitivnim procesima te kažu kako „promatrač mora: 1) primijetiti da se nešto događa, 2) interpretirati situaciju kao opasnu, 3) prihvatiti osobnu odgovornost za pružanje pomoći, 4) uzeti u obzir najbolji način pomaganja i 5) pomoći ili ne reagirati“ (Latané i Darley, 1970; prema Raboteg-Šarić, 1995; str. 36). Mnogo je kognitivnih teorija predloženo, no jednu koja bi mogla biti altruistična, preložio je Lerner (1970; prema Raboteg-Šarić, 1995). Ta teorija zasniva se na vjerovanju ljudi u pravedan svijet, odnosno pretpostavci da bi ljudi trebali pomagati za vlastito dobro. Altruistična može postati ako je ljudima u njihov sustav vrijednosti usađen mehanizam djelovanja za pravednost za opće dobro nezavisno od drugih ciljeva. Zadnja podjela psiholoških procesa koji su u osnovi altruističnog ponašanja su emocionalni procesi. Prema Raboteg-Šarić (1995) vrlo je bitna emocija kao čimbenik koji dovodi do pomaganja, no na taj čimbenik mogu utjecati i vanjski čimbenici. Batsonova teorija (1991; prema Aronson i sur., 2005) koja govori o povezanosti empatije i altruizma, zastupa mišljenje kako je empatija glavni uzrok pojave čistog altruizma. Postavljanje u tuđu poziciju izaziva u pomagaču iste emocije kao osoba kojoj je potrebna pomoć i zbog tog razloga se pojedinac odlučuje pomoći neovisno o tome hoće li imati koristi.

Teorije su razne, no ističu se dvije koje su u potpunoj suprotnosti s obzirom na kvalitetu motivacije za prosocijalno ponašanje. Jedna od njih kaže kako je motivacija isključivo egoistično usmjerena, dok druga tvrdi kako ona može biti djelomično altruistična. Kada se

govori o emocionalnom uzbuđenju kao izvor egoistične motivacije tada govorimo o ljudima koji su spremni pomoći drugom kako bi postigli i vlastiti cilj. Navedena su dva moguća cilja, a to su smanjiti vlastito neugodno stanje i poticajna napetost. Opažajući nevolju drugih, kod pomagača se pojavljuje fiziološko uzbuđenje, a razina uzbuđenja ovisit će o težini i uvjetima situacije. Nelagoda koju može prouzročiti takva situacija rješava se pomaganjem osobi u nevolji. Ako potencijalni pomagač pronađe drugi način za rješavanje vlastitog neugodnog stanja uzrokovanog opasnom situacijom, tada se potreba za pomaganjem ignorira (Raboteg-Šarić, 1995). Drugu vrstu uzbuđenja, odnosno drugi cilj navodi Hornstein (1978, 1982; prema Raboteg-Šarić, 1995), a to je poticajna napetost. Javlja se u situacijama kada je pomagač svjestan da pomaganje drugom ostvaruje i njegov cilj, a ostvarivanje cilja smanjuje nastalu napetost. Egoistički motivirano pomaganje koje se prikriva altruizmom, također može biti s ciljem postizanja statusa i dobrog glasa u društvu, ali i materijalnih dobitaka. Ostaje pitanje moramo li umanjiti vrijednost pomaganja ako je bilo egoistički motivirano (Sadžakov, 2014).

Za razliku od egoistične motivacije, postoje teoretičari koji se ne slažu s mišljenjem kako je pomaganje uvijek usmjereno na zadovoljavanje vlastitih potreba. Batson i suradnici (1981, 1983, 1987; prema Raboteg-Šarić, 1995) pokazali su nizom eksperimenata kako se kod ljudi javljaju uvijek dvije nezavisne emocije, empatička briga i osobna uznemirenost. Empatička briga odnosi se na sažaljenje i suosjećanje s osobom koja je u nevolji, dok se osobna uznemirenost odnosi na vlastita neugodna stanja, kao primjerice šok, gađenje, strah. Iako je osjećaj osobne uznemirenosti vrlo sličan cilju egoistične motivacije (smanjenje vlastitog neugodnog stanja), navodi se kako je osobna uznemirenost povezana sa stanjem druge osobe te da se pomaganjem rješava neugodna situacija osobe u nevolji, stoga se javlja altruistična motivacija. Dakle, možemo zaključiti:

Pomaganje je altruistično ako je krajnji cilj povećanje dobrobiti drugoga. Ovakav oblik pružanja pomoći motiviran je doživljajem empatije. Egoistički motivirano pomaganje usmjereno je na smanjenje vlastite neugode. Doživljavanje osobne uznemirenosti dovodi do egoistički motiviranog pomaganja, ali samo onda kad se vlastita neugoda ne može smanjiti drugačije (npr. napuštanjem ili redefiniranjem situacije) (Raboteg-Šarić, 1995; str. 40).

1.2.2. Posljedice altruizma

Kao i svaki postupci koje činimo, tako i altruistično ponašanje ima svoje posljedice koje promatramo kroz dobitke i gubitke. U socijalnoj psihologiji postoji teorija socijalne razmjene koja „pretpostavlja da je ono što činimo u znatnoj mjeri određeno željom da maksimalno

povećamo svoje dobitke i maksimalno smanjimo svoje gubitke“ (Homans, 1961; Lawler i Thye, 1999; Thibaut i Kelley, 1959; prema Aronson i sur., 2005; str. 385). Međutim, ovu teoriju ne možemo u potpunosti primijeniti na altruista s obzirom da takav oblik socijalnog ponašanja uglavnom ne donosi trenutni dobitak za pomagača, već gubitak.

Ipak, Aronson i suradnici (2005) navode moguće nagrade odnosno dobitke altruizma. Kao važnu navode normu uzajamnosti, odnosno uzvratanje pomoći. Tako gledajući, pomaganjem se ulaže u budućnost jer ako će nama biti potrebna pomoć, mogli bismo je očekivati od osoba kojima smo mi pomogli. Također, nagrađeni možemo biti, ne samo u obliku uzvratne pomoći, već i moralno. Pomaganje će često biti nagrađeno socijalnim odobravanjem od strane drugih ljudi, podizanjem vlastitih vrijednosti te smanjenjem vlastite neugode zbog nastale situacije.

Kada govorimo o gubicima potencijalnog pomagača oni nekad mogu biti zanemarivi, kao na primjer vrijeme potrošeno da bi starijoj osobi pomogli prijeći ulicu, dok nekad mogu biti opasni po život.

1.2.3. Sklonost pomaganju kod djece

Kada govorimo o altruizmu u djetinjstvu, uvriježeno mišljenje teoretičara bilo je kako djeca, prije pojave altruizma, „moraju razviti dvije sposobnosti: zauzimanje tuđeg stajališta (sagledavanje neke situacije očima druge osobe) i empatija (doživljavanje emocija koje osjeća druga osoba)“ (Vasta i sur., 1997; str. 540). Uzimajući to u obzir, zaključujemo da mala djeca ne mogu biti altruistična jer još nisu došla u tu fazu razvoja da se mogu postaviti u tuđi položaj. Izuzetak se javlja kod beba koje plaču kada čuju plač druge bebe, ali neće zaplakati kada čuju vlastiti plač (Martin i Clark, 1982; prema Vasta i sur., 1997). Prema raznim pristupima, postoje različite teorije o usvajanju altruističnog ponašanja. Psihoanalitički pristup zastupa mišljenja kako dijete usvaja prosocijalno ponašanje od svojih roditelja ukoliko oni prakticiraju isto. S druge strane teorija socijalnog učenja kaže kako dijete stječe osnove altruističnog ponašanja u interakciji s društvom (Raboteg-Šarić, 1995).

Istraživači su pokušali otkriti dokaze altruizma kod male djece proučavanjem njihovog ponašanja. U jednom laboratorijskom istraživanju gdje su opažali dijeljenje s drugim, zaključili su kako su gotovo sva djeca htjela podijeliti igračku sa svojim roditeljem i to na tri načina: pokazivanjem igračke kako bi privukli pažnju roditelja, davanjem igračke te davanjem igračke

i zajedničkom igrom (Rheingold, Hay i West, 1976; prema Vasta i sur., 1997). Što se tiče prirodnog okruženja, utvrđeno je da su mala djeca spremna pomoći u jednostavnijim svakodnevnim poslovima kao što su brisanje prašine i mijenjanje posteljine (Rheingold, 1982; prema Vasta i sur.; 1997). Također, pokušalo se ispitati kako će djeca reagirati u situaciji kada netko treba pomoć, stoga se zamolilo majke da obrate pozornost na ponašanje svoje djece te da, ako ne dođe do takvih situacija, ozljeđivanje odglume. Utvrđeno je kako je većina djece pokazala prosocijalno ponašanje te su uočene dvije skupine reakcija. Kod mlađe djece reakcija se, zbog nelagode, manifestirala plačem, dok su starija djeca priskočila u pomoć osobi, iako možda ne uvijek na prikladan način za određenu situaciju (Radke-Yarrow i King, 1979; Radke-Yarrow i Zahn-Waxler, 1984; Zahn-Waxler i sur., 1992; prema Vasta i sur., 1997). Unatoč činjenici da djece dijele, rezultati nekoliko istraživanja pokazala su kako ne možemo tu činjenicu generalizirati. Mala djeca neće uvijek htjeti dijeliti te je pokazano da će se takav oblik prosocijalnog ponašanja javljati ako su djeca imala iskustva dijeljenja (Hay i Murray, 1982; Levitt i sur., 1985; prema Vasta i sur., 1997). Kao i kod odraslih, ne možemo povezati određenu ličnost s altruističnim ponašanjem. Istraživanje (Hartshorn i May, 1929; prema Aronson i sur., 2005) je pokazalo kako dječje prosocijalno ponašanje ovisi od situacije do situacije. Učenici su bili postavljeni u dvije situacije u kojoj su mogli pružiti pomoć, a povezanost stupnja prosocijalnosti u te dvije situacije nije bio visok, što znači da ako je dijete u jednoj situaciji pokazalo izrazito prosocijalno ponašanje, u drugoj se situaciji ne mora ponašati isto.

Spremnost na pomoć kod djece možemo promatrati s obzirom na dobnu i spolnu razliku. Eksperimentalna istraživanja (Eisenberg, 1990; Froming, Allen i Jensen, 1985; prema Vasta i sur., 1997) potvrđuju da su starija djeca spremnija pomoći od mlađe djece, no u drugim istraživanjima (Peterson, 1983; prema Vasta i sur., 1997) dokazano je kako će mlađa djeca pomoći podjednako kao i starija ako im se ukaže da su sposobni za to. Dakle, dobna razlika spremnosti za pomoć kod djece postoji, ali ovisi o djetetovom fizičkom i mentalnom razvoju te o postojanju motivacije i ohrabivanja za djelovanje. Opće je poznato mišljenje društva da su djevojčice brižnije, darežljivije i sklonije pomaganju od dječaka (Shigetomi, Hartmann i Gelfand, 1981; Zaratany i sur., 1985; prema Vasta i sur., 1997), a tako i djevojčice procjenjuju svoje ponašanje, kao prosocijalnije u odnosu na dječake (Klarin, 2002).

Bitan čimbenik prosocijalnog ponašanja djece je empatija te se s tog gledišta ne razlikuje previše od prosocijalnog ponašanja odraslih. Hoffman (1982; prema Vasta i sur., 1997) empatiju uključuje u altruističko ponašanje na dva načina i to kada dijete pomažući drugom umanjuje vlastitu neugodu te kada pomaganjem pobuđuje veselje druge osobe. Razvitak

empatije prati djetetov kognitivni razvoj, stoga će ona u potpunosti biti razvijena u kasnom djetinjstvu (Vasta i sur., 1997).

Spomenuli smo kako će djeca reagirati i pomoći osobi u nevolji ako im ukažemo da su sposobni za to te se postavlja pitanje hoće li djeca biti spremnija pomoći ako ih potkrepljujemo za prosocijalno ponašanje? Mnoge studije potvrdile su ovu tezu, djeca će djelovati prosocijalno ako ih za takvo ponašanje nagradimo i pohvalimo (Gelfand i Hartmann, 1982; Grusec, 1981; prema Vasta i sur., 1997). Isto tako, Mills i Grusec (1989; prema Vasta i sur., 1997) pokazali su da je isticanje dječje velikodušnosti i dobrote u pohvaljivanju djelotvornije za razvitak altruizma u odnosu na pohvalu usmjerenu samo na određeni prosocijalni postupak. Potkrepljivanje može uvelike utjecati na altruistično ponašanje djece u kasnijem svakodnevnom životu. Utvrđeno je kako će djeca u prirodnim uvjetima također pozitivno reagirati i zahvaliti za pomoć ili učiniti nešto lijepo zauzvrat (Eisenberg i sur., 1981; prema Vasta i sur., 1997).

Još jedan važan čimbenik koji utječe na dječje prosocijalno ponašanje je oponašanje modela. Djeca će oponašati ponašanja osoba koje doživljavaju važnima u svom životu, ali i koje smatraju kompetentnima (Eisenberg-Berg i Geisheker, 1979; prema Vasta i sur., 1997). Modeli koje će djeca oponašati ne moraju isključivo biti osobe u njihovoj okolini. U današnje vrijeme djeca puno vremena provode ispred neke vrste ekrana, bilo to televizijski, ekran mobitela ili računala. Friedrich i Szein te Friedrich-Cofer i suradnici (1973, 1975, 1979; prema Vasta i sur., 1997) otkrili su kako redovito gledanje poučnih televizijskih emisija koje potiču djecu na prosocijalno ponašanje (npr. „Profesor Baltazar“ i „Ulica Sesame“), pozitivno utječu na razinu dječjeg prosocijalnog ponašanja kod svih dobnih skupina.

1.3. Socijalna integriranost

Socijalnu integraciju možemo definirati kao „proces povezivanja i ujedinjavanja pojedinaca i skupina u funkcionalno usklađenu cjelinu; također prihvaćanje postojećih društvenih normi i standarda ponašanja, koji pojedincu osiguravaju prihvaćenost i socijalnu potporu“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021). Svaki čovjek teži ka tome da bude socijalno prihvaćen u društvu, a socijalna prihvaćenost uvelike ovisi o ponašanju, prihvaćanju društvenih normi, crtama ličnosti, osobnim interesima, itd. Integrirati se može na razne načine, odnosno u razne grupe ljudi. Tu ubrajamo i vlastitu obitelj, školske grupe, sportske grupe, vršnjačke grupe i dr.

Grupa se definira kao „dvoje ili više ljudi koji su u međusobnoj interakciji i ovise jedni o drugima, što podrazumijeva da zbog svojih potreba i ciljeva utječu jedni na druge (Cartwright i Zander, 1968; Lewin, 1948; prema Aronson i sur., 2005). Integriranje u pojedine grupe, ljudima zadovoljava potrebu za pripadanjem, a grupe su ujedno i izvor informacija, izvor ideja, pomagač u rješavanju nedoumica te pomagač u pronalasku vlastitog identiteta. Što se tiče strukture grupa, one ovise o veličini, te se razlikuju obzirom na dob, spol, stavove i mišljenja. Govoreći o veličini, kada grupa postane prevelika, interakcija među članovima postaje nemoguća, stoga grupa ne može funkcionirati. Integracija u grupu s obzirom na stavove i mišljenja je više vjerojatnija ako se stavovi pojedinca podudaraju sa stavovima grupe (Aronson i sur., 2005). Varijable koje utječu na ponašanje članova grupe sagledavamo kroz tri aspekta, a to su uloge i status u grupi, kohezivnost grupe te komunikacijska struktura (Pennington, 2001).

Važna odrednica, koju treba poštivati kako bismo se integrirali u određeno društvo, su socijalne norme. Socijalne norme određuju koja su ponašanja prihvatljiva, kako u društvu, tako i u pojedinim grupama. Norme koje su zajedničke društvu, na primjer neke države, su zakoni. U pojedinim grupama socijalne norme se mogu razlikovati te vrijediti samo za njihovu grupu. One mogu propisivati način odijevanja, dopuštanje konzumiranja alkohola, dopušten rječnik i sl. Neslaganje te kršenje utemeljenih socijalnih normi grupe, prisiljava nas na napuštanje iste, dok kršenje normi koje su određene na razini države, može rezultirati kaznom (Aronson i sur., 2005).

Iduće na što treba obratiti pozornost su socijalne uloge, definirane unutar grupa. Njihovim definiranjem, svakom članu grupe biti će poznata očekivanja o ponašanju određenih osoba unutar grupe. Funkcioniranje grupe i postizanje određenih ciljeva postiže se poštivanjem socijalnih uloga, jer ljudi znaju što mogu očekivati jedni od drugih (Barley i Bechky, 1994; Bastien i Hostager, 1988; prema Aronson i sur., 2005). Uloge u društvu možemo podijeliti na očekivane uloge, percipirane uloge i izvedene uloge. Očekivana uloga je ponašanje pojedinca prikladno očekivanjima drugih u grupi, percipirana uloga je uloga dodijeljena od strane vođe grupe, dok je izvedena uloga, uloga koju pojedinac stvarno provodi (Shaw, 1971; prema Pennington, 2001). Kod socijalnih uloga nailazimo na dvije teškoće. Prva teškoća je gubitak vlastitog identiteta zbog pretjeranog uživanja u dobivenu ulogu, a gubitak identiteta može rezultirati značajnom promjenom u ponašanju. Druga teškoća očituje se u negativnim posljedicama prilikom ponašanja neprimjerenog socijalnoj ulozi. Do problema dolazi kada su očekivana ponašanja proizvoljna ili nepravедna, kao što se može dogoditi kod spolnih uloga. U

slučaju nedosljednosti dodijeljenoj socijalnoj ulozi, javljaju se negativni stavovi društva prema pojedincu (Aronson i sur., 2005).

Zadnji važan aspekt grupa je stupanj grupne kohezije, a grupna kohezija se definira kao „obilježja grupe koja povezuje članove i potiču međusobno sviđanje“ (Dion, 2000; Hogg, 1993; Prentice, Miller i Lightdale, 1994; prema Aronson i sur., 2005). Primjer dobre grupne kohezije je grupa ljudi koja voli provoditi vrijeme i baviti se istim aktivnostima zajedno. Za takvu grupu je veća vjerojatnost opstanka, kako grupe, tako i članova u njoj te će njihov cilj također biti privući nove članove koji dijele isto mišljenje (Levine i Moreland, 1998; Mobley, Griffith, Hand i Meglino, 1979; Sprink i Carron, 1994; prema Aronson i sur., 2005). Isti slučaj ne možemo naći u grupama ljudi neke tvrtke čiji članovi možda nisu istomišljenici, ali su prisiljeni raditi i rješavati probleme zajedno. Mullen i Cooper (1994; prema Aronson i sur., 2005) zaključili su kako će se grupna kohezija povećati, ukoliko je zajednički rad dobro rezultirao. Ako se grupna kohezija pojavi prije samog rada, ona bi u nekim slučajevima mogla poremetiti izvršenje zadatka, jer razvijanje odnosa unutar grupe postaje bitnije od samog problema.

1.3.1. Socijalni razvoj djece

Socijalni razvoj djece započinje njihovim rođenjem. Iako se na prvi pogled čini kako dijete nije sposobno u tako ranoj fazi uspostaviti interakciju s osobama u svojoj okolini, to nije slučaj. Socijalnih odnosa u ovoj fazi razvoja je dakako manje nego u kasnijim, ali ti odnosi mogu imati puno dugoročnije učinke na socijalni razvoj i razvoj ličnosti djeteta od odnosa razvijenih u kasnijoj dobi (Vasta i sur., 1997). Važan čimbenik koji utječe na djetetovo uspješno ostvarivanje kasnijih socijalnih odnosa i na stjecanje socijalnih vještina je kvaliteta privrženosti, kako s obitelji, tako i s odgajateljima koji se u ovoj dobi mogu pojaviti. Dobro je poznavati preporuke koje potiču socio-emocionalni razvoj djeteta: djetetu u ovoj fazi treba pružati potporu, sigurnost i toplinu, oba roditelja su zadužena za brigu djeteta, obratiti pozornost pri odabiru vrtića ili osobe koja se brine o djetetu, razumjeti dječji razvoj te se prilagoditi promjenama (Klarin, 2006).

Predškolsko razvojno razdoblje zahtjeva od roditelja prilagodbu na djetetovo ponašanje. U ovoj fazi dijete već ostvaruje socijalne odnose, ali dolazi i do prvih svađa s najbližima. Obzirom da je dijete još uvijek egocentrično, ono će imati problema s empatijom, dijeljenjem i shvaćanjem odnosa, zbog čega roditelji često ne razumiju njihovo ponašanje. Također, pojavljuju se prvi socijalni odnosi s vršnjacima i to kroz igru. U ovom odnosu djeca se igraju

paralelno (svatko sa svojom igračkom) te takav odnos nazivamo simetričnim (Klarin, 2006). Klarin (2006) navodi nekoliko preporuka za poboljšanje razvitka socijalnog razvoja predškolske djece, a to su: dijete treba imati autoritativnog roditelja i odgajatelja, koji mu pruža toplinu i ljubav, ali i nadzor te pravila, prilagoditi se razvojnim promjenama djeteta u toj fazi, poticati interakciju s vršnjacima, obratiti više pozornosti na sadržaje i količinu vremena provedenog ispred ekrana, djetetu biti kvalitetan model prosocijalnog ponašanja.

Nadalje, u srednjem djetinjstvu, odnosno polaskom u školu, na socijalni razvoj počinju sve više utjecati vršnjački odnosi. I dalje je bitan utjecaj obitelji od koje dijete preuzima obrasce ponašanja koje će primjenjivati izvan obiteljskog okruženja (Vizek Vidović, Vlahović-Štetić, Rijavec i Miljković, 2003). „Prijelaz iz predškolske ustanove, u kojoj su vladali više obiteljski odnosi, u školu, koja zahtijeva disciplinu i u kojoj su jasno definirana pravila i hijerarhija odnosa, čini veliku promjenu u djetetovu životu“ (Klarin, 2006; str. 110). O važnosti vršnjačkih odnosa koji se počinju razvijati u ovoj fazi nešto više će se reći u idućoj cjelini. Teoretičari su pokušali podijeliti tipove socijalne interakcije na simetrične i asimetrične, no istraživanja su pokazala kako su ustvari ova dva tipa socijalnih interakcija vrlo povezani. Simetričan odnos, kako je već rečeno, odnosio bi se na socijalnu interakciju s vršnjacima, odnos na istoj razvojnoj razini. Asimetričan odnos, kao što je djetetov odnos s roditeljima i učiteljima, i dalje je vrlo važan u razvitku socijalnih kompetencija. Uloga roditelja kao modela je i dalje istaknuta, ali i kao usmjerivača pri odabiru prijatelja. Također, sve se više smanjuje roditeljska uloga u nadziranju djeteta i provođenju discipline jer se dijete u kasnijem djetinjstvu i adolescenciji počinje osamostaljivati. Ističe se i uloga učitelja pri formiranju vršnjačkih grupa u razredu i provođenju discipline (Klarin, 2006). Kako bi se potaknuo socijalni razvoj djeteta u srednjem i kasnom djetinjstvu potrebno je:

„prilagoditi se djetetovim razvojnim promjenama, poticati vršnjačke interakcije i jačanje socijalnih vještina nužnih u ostvarivanju socijalne interakcije na simetričnoj i asimetričnoj razini, jačanje pozitivnih socijalnih odnosa u školi, u prvom redu s učiteljicom, imati na umu da škola i razred nisu mjesta koja imaju zadaću poticati samo kognitivni razvoj djeteta i usvajanje znanja, već i poticanje razvoja pozitivnih osobina djetetove ličnosti, jačanje dječjeg samopoštovanja, pružanje emocionalne potpore, pružanje pomoći u suočavanju sa stresnim situacijama, poticanje moralnog razvoja kroz pružanje topline i brige, pružanje mogućnosti za raspravu i donošenje obiteljskih odluka, modeliranje prosocijalnog ponašanja“ (Klarin, 2006; str. 111).

Kada dijete dođe u fazu adolescencije, počinje se sve više odvajati od roditelja i više razvijati odnose s vršnjacima. Roditelji ipak pokušavaju zadržati kontrolu nad svojim djetetom što najčešće dovodi do sukoba između njih. Adolescenti su puni samopouzdanja, vide perspektivnu budućnost, stječu i jačaju kompetencije, dok su roditelji u tom pogledu ograničeni. Češći sukobi, s druge strane, neće isključiti potrebu za bliskošću (Kroger, 2000; prema Klarin, 2006). Roditeljska kontrola postojat će u smislu regulacije ponašanja i postavljanju granica te će na taj način utjecati i na odnos s vršnjacima pružajući im kvalitetan model socijalnog ponašanja. I u ovom razdoblju veliku ulogu imaju učitelji i nastavnici u formiranju identiteta, učenju uloga u društvu i poticanju samopoštovanja (Klarin, 2006). Za poticanje socio-emocionalnog razvoja adolescenata, kao bitno navodi se: „razumijevanje potrebe za autonomijom i privrženošću, korištenje komunikacijskih vještina u rješavanju konflikata s adolescentom, razumijevanje važnosti vršnjačkih skupina i mladenačkih organizacija, pružanje pomoći adolescentu u boljem razumijevanju različitosti, poticanje i olakšavanje adolescentu potragu za vlastitim identitetom“ (Klarin, 2006; str. 113-114).

1.3.2. Važnost vršnjačkih odnosa

Kako bismo bolje razumjeli važnost vršnjačkih odnosa, prvenstveno treba razumjeti različita znanstvena stajališta tih odnosa. Iako su stajališta različita ona se međusobno nadopunjuju i omogućuju bolje shvaćanje. Prva teorija je kognitivističko-razvojna teorija koja tvrdi da su vršnjaci ti koji pokreću promjene u spoznajnom razvoju (Vasta i sur., 1997). Prema Piagetu (1932; prema Vasta i sur., 1997) djeca koja nemaju vršnjačke odnose, zauzimaju stajališta i gledište odraslih, te je takav princip uzrok moralnom realizmu. S druge strane, odnosi s vršnjacima dijete potiče na suradnju, dijeljenje, empatiju i mogućnost uživljanja u tuđi položaj. Na taj način djetetovo moralno rasuđivanje postaje relativno, mišljenje postaje zrelije te se egocentrizam gasi (Musatti, 1986; prema Vasta i sur., 1997). Dolazimo do pojma socijalna kognicija koji označava dijete koje razmišlja o drugoj djeci. Započinjanjem vršnjačkih odnosa te posljedičnom socijalnom kognicijom, dijete počinje razmišljati o drugima i shvaćati svijet u kojem se nalaze drugi ljudi. Zbog toga je temeljno načelo kognitivističko-razvojnog pristupa dječja spoznaja, kao glavni čimbenik dječjeg ponašanja (Vasta i sur., 1997). Druga teorija je o utjecaju okoline i učenja koja zastupa mišljenje da vršnjaci mogu utjecati na djetetov razvoj na nekoliko načina. Brojna potkrepljenja i kazne dolaze upravo od strane vršnjaka, kao npr. hvaljenje, popuštanje željama, prigovaranje, dijeljenje, te na taj način potiču ili osuđuju

određeno ponašanje. Vršnjaci, također, utječu kao model ponašanja te na razvoj samoefikasnosti. Treća teorija je etološka koja smatra da je dječje socijalno ponašanje urođeno te ga je bitno promatrati i istraživati u prirodnim uvjetima.

Važnost vršnjačkih odnosa možemo promatrati kroz svaku fazu socijalnog razvoja, pa tako u predškolskoj dobi interakcija s vršnjacima i sami vršnjaci imaju velik utjecaj na djetetov kognitivni i socijalni razvoj (Vizek Vidović i sur., 2003). I dalje su odnosi u obitelji najvažniji, no nakon obiteljskih odnosa, po važnosti dolaze vršnjački odnosi (Vasta i sur., 1997). Dijete se počinje igrati sa svojim vršnjacima, a zbog igre uči se suradništvu te rješavanju sukoba. Također, kako je već rečeno, kod djece polako nestaje egocentrizam i počinju primjećivati druge ljude i njihove potrebe (Vizek Vidović i sur., 2003). Djeca koja nisu uspjela razviti socijalne odnose s vršnjacima, često nemaju razvijeno niti prosocijalno ponašanje (Asher i Coie, 1990; prema Vizek Vidović i sur., 2003). U fazi srednjeg djetinjstva (faza od polaska u školu do 12. godine) vršnjački odnosi sve više dobivaju značaj. Grupe vršnjaka uglavnom se sastoje od djece istog spola koja imaju zajedničke interese ili polaze zajedničke aktivnosti. Prema Hartupu (1989; prema Vizek Vidović i sur., 2003) dječaci se najčešće grupiraju zbog zajedničke sportske ili druge aktivnosti, dok je druženje djevojčica orijentirano ka socijalnim interakcijama. Za razliku od grupiranja u nižim razredima osnovne škole koje je upravo navedeno, u višim razredima djeca počinju formirati grupe koje se sastoje i od dječaka i od djevojčica. Vršnjaci se sada počinju međusobno uspoređivati, uspoređujući vlastite vještine i sposobnosti s vještinama vršnjaka. U vršnjačkim grupama razmjenjuju se mišljenja i stavovi te se tako uči vrednovati tuđe, ali i svoje vrijednosti (Vizek Vidović i sur., 2003). Rubin (1989; prema Vizek Vidović i sur., 2003) navodi da se u grupama sastavljenim od dječaka cijeni fizička agresivnost, hrabrost, fizička spremnost u sportu te prijateljska nastojenost, dok se u grupama djevojčica dobiva na važnosti ako su privlačne, popularne u društvu, optimistične, prijateljski raspoložene i ako imaju smisao za humor na vlastiti račun. Kod djece predškolskog uzrasta prijateljstvo nije na tolikoj važnosti te je ono površno, u odnosu na djecu školske dobi kada ta „prijateljstva postaju stabilnija, a temelje se na međusobnoj podršci, brizi, lojalnosti i obostranom davanju i uzimanju“ (Vizek Vidović i sur., 2003; str. 86). Prema Hartupu (1992; prema Vizek Vidović i sur., 2003) uloga prijateljstva u ovoj razvojnoj fazi je da djeca zabavljajući se i družeći, nauče jedni drugima dati emocionalnu podršku u određenim situacijama, da uče nove vještine, znanja i norme ponašanja jedini od drugih te ustanove način kako riješiti problem i sukob. Odbijenost od strane vršnjaka može se negativno manifestirati u adolescenciji, ali i u odrasloj dobi. U ovoj dobi, djeca koja su neprihvaćena, često postaju

delikventnog ponašanja, a kasnije se mogu razviti emocionalni i psihički problemi (Parker i Asher, 1987; prema Vizek Vidović i sur., 2003). Govoreći o prosocijalnom ponašanju, nepopularna djeca najčešće nemaju razvijeno prosocijalno ponašanje te mogu biti agresivna, dok su popularna djeca spremnija pomoći i surađivati. Dolazimo do adolescencije kada djeca više vremena provode s vršnjacima nego s obitelji. „Oni adolescenti koji imaju zadovoljavajuće i skladne odnose sa svojim prijateljima imaju veće samopoštovanje, manje su usamljeni, imaju razvijene socijalne vještine i bolji školski uspjeh od onih kojima takva prijateljstva nedostaju“ (Savin-Williams i Berndt, 1990; prema Vizek Vidović i sur., 2003). Zbog više bliskosti i lojalnosti prema prijateljima (Damon, 1983; prema Vizek Vidović, 2003), djeca se za pomoć i savjete počinju obraćati svojim prijateljima istog spola, za razliku od nižih razreda kada se ta podrška tražila od roditelja (Furman i Buhrmester, 1992; prema Vizek Vidović i sur., 2003). Grupe vršnjaka također imaju značajan faktor za adolescente jer potiču usvajanje novih sustava vrijednosti te su izvor novih ideja (Berndt, 1979; prema Vizek Vidović i sur., 2003).

Sumirajući možemo reći kako važnost vršnjačkih odnosa ima dobre i loše strane u svakom razdoblju djetetova odrastanja. Vršnjaci itekako doprinose socijalnom razvoju, razvoju socijalnih vještina, razvitku i poštovanju svojih i tuđih stavova i mišljenja, učenju društvenih normi, empatiji, prosocijalnom ponašanju i dr. Negativni utjecaj vršnjačkih odnosa, ako se radi o neprihvatanju, može se odraziti na djetetovo emocionalno i psihičko stanje te na pojavu agresivnosti. U adolescenciji negativan utjecaj vršnjaka može dovesti do početka pušenja, konzumiranja droga i alkohola te do delikvencije.

1.3.3. Posljedice socijalnog statusa

Vršnjački odnosi i vršnjačko prihvaćanje je vrlo važan dio djetetova života. Dijete uz vršnjake i prijatelje uči razne socijalne vještine, uči dijeliti, pomagati i surađivati. Međutim, u svakom odnosu, pa tako i vršnjačkom, postoje određeni socijalni statusi unutar grupa. Sociometrijsku strukturu unutar grupe možemo podijeliti na višu, srednju i nižu, a ona se temelji na odnosima između članova, na razinu simpatije (Kolak, 2010). Dječji socijalni status ovisi o nekoliko čimbenika kao što su razina socijalne spoznaje, vanjski izgled, školski uspjeh te prijateljsko i suradničko ponašanje (Oblačić, Velki i Cakić, 2015). Bukowski i Hozzi (1989; prema Klarin, 2006) iznose model vršnjačkih odnosa koji se temelji na dvije dimenzije odnosa, popularnost i prijateljstvo. Popularnost bi se odnosila na status u vršnjačkim grupama, dok prijateljstvo na odnos između dva prijatelja. „Popularnost bismo mogli definirati kao generalni,

grupno orijentirani i jednosmjerni konstrukt koji je odraz odnosa vršnjaka prema pojedinom djetetu. Prijateljstvo je specifičan, uzajaman, pa prema tome i dvosmjernan odnos koji je odraz iskustva između dva pojedinca“ (Klarin, 2006; str. 56-57). Dijete popularnošću, odnosno prihvaćanjem od strane vršnjaka, zadovoljava svoju potrebu za pripadanjem (Asher i sur., 1996; prema Klarin, 2006), a s prijateljem može zadovoljiti potrebu za bliskošću. Za prilagodbu i općenito socijalni razvoj vrlo je važna prihvaćenost u društvu što naglašava i Sullivan (1953; prema Klarin, 2006) u svojoj interpersonalnoj teoriji. U slučaju da prihvaćenost izostane, dijete se povlači u sebe te postaje socijalno izolirano. Također, autor naglašava prijateljstvo kao bitan čimbenik za razvitak empatije, procjenu interesa, razvijanju slike o sebi te mogućnost emocionalne usamljenosti. S obzirom da se vršnjački odnosi u grupama javljaju prije prijateljstva, jer se potreba za pripadanjem javlja prije potrebe za bliskošću, možemo zaključiti kako će prijašnji odnosi u grupama imati utjecaj na razvijanje prijateljstva. No, ova pretpostavka ne mora značiti da neprihvaćanje od strane vršnjaka donosi nemogućnost pronalaska prijatelja, i obrnuto, da će popularna djeca ostvariti kvalitetna prijateljstva. U jednom istraživanju (Klarin, 2000; prema Klarin, 2006) pokazalo se kako je povezanost između prihvaćanja u društvu i prijateljstva značajna kod učenika šestih razreda osnovne škole, dok je kod učenika četvrtih i osmih razreda ta povezanost bila mala. Ipak, popularnija djeca će lakše steći prijatelja od djece koja su manje prihvaćena, zaključuju Parker i Asher (1993; prema Klarin 2006). Također, istraživanjem je dokazano kako su djeca s utvrđenom darovitošću popularnija, te ih vršnjaci češće žele imati kao prijatelja za razliku od djece kojoj darovitost nije utvrđena (Kolak, 2010). „Popularnost kao jedna od dimenzija odnosa s vršnjacima utječe na osjećaj djeteta da je uključeno u grupne aktivnosti i da pripada toj skupini, dok prijateljstvo razvija osjećaj odanosti, intimnosti i afektivnosti. Obje ove dimenzije utječu na samopoštovanje, društvenost, altruizam“ (Klarin, 2006; str. 58).

Popularnost, odnosno prihvaćanje djeteta od strane grupe vršnjaka, određuje se razinom sviđanja, dok se nepopularnost, odbijanje, određuje razinom asimpatije i nesviđanja. Prema stupnju sviđanja ili nesviđanja, možemo razlikovati dvije kategorizacije. Prvu podjelu je na „odbačeno dijete (ima mnogo negativnih nominacija), izolirano dijete (ima mnogo negativnih, ali i pozitivnih nominacija), kontroverzno dijete (ima mnogo negativnih, ali i pozitivnih nominacija), dijete „zvijezda“ (ima mnogo pozitivnih nominacija)“ (Bukowski, 1983; prema Klarin, 2006; str. 59). Druga podjela je slična prvoj te određuje socijalni status djeteta na popularno, odbačeno, zanemareno, kontroverzno i prosječno dijete, gdje se na nepopularnu djecu odnosi zanemarenost i odbačenost (Berndt i Savin-Williams, 1989; prema Klarin, 2006).

Djeca koja su socijalno prihvaćena te pokazuju prosocijalna ponašanja postižu bolji školski uspjeh, dok odbačena djeca postižu slabiji uspjeh (Krnjajić, 2002; prema Kolak, 2010). Odbačenost kao socijalni status dovodi se u vezu s hiperaktivnošću, agresivnošću, delikventnim ponašanjem, lošim uspjehom i osjetljivosti na stres djeteta. Za razliku od odbačene djece, zanemarena djeca su sramežljiva i usamljena, a takav socijalni status može prouzročiti depresiju (Klarin, 2006).

Prijateljski odnos razlikuje se od odnosa u vršnjačkim grupama. Takav odnos je otvoren, prepoznaju se potrebe i želje te on zahtjeva potporu, intimnost i ugodu (Parker i Gottman, 1989; prema Klarin, 2006). Glavne karakteristike prijateljstva su zadovoljstvo provedenim vremenom u zajedničkim aktivnostima, povjeravanje tajni, odanost, iskrenost, stoga se prijateljstvo može definirati kao „uzajaman odnos privlačenja između dvoje pojedinaca istog spola recipročne interakcije koja im omogućuje zadovoljenje potrebe za druženjem, intimnošću i prisnošću“ (Klarin, 2000; prema Klarin, 2006; str. 63). U hijerarhijskom modelu prijateljstva kojeg su preložili Bukowski i Hoza (1989; prema Klarin, 2006), razlikujemo tri dimenzije prijateljstva, a to su uzajamnost, broj uzajamnih prijatelja te kvaliteta prijateljstva. Uzajamnost se odnosi na međusobno sviđanje djece koja žele postati prijatelji te je to prva razina u hijerarhiji. Kako s porastom dobi rastu interakcije s vršnjacima, tako je i postotak djece s bar jednim bliskim prijateljem najveći u adolescenciji (Youniss i Smollar, 1985; prema Klarin, 2006). Druga dimenzija je broj uzajamno odabranih prijatelja koja ne može biti usvojena bez prve dimenzije. Nakon što steknu prvog uzajamnog prijatelja, djeca počinju sve više uzajamno birati. Posljedica većeg broja uzajamnih prijatelja je smanjenje usamljenosti, postizanje boljeg školskog uspjeha i boljeg sociometrijskog statusa (Klarin, 2000; prema Klarin, 2006). Zadnja dimenzija prijateljstva je kvaliteta, koja se smatra važnijom od kvalitete vršnjačkih odnosa zbog postizanja bliskosti i osjećaja sigurnosti (Sullivan, 1953; prema Klarin, 2006).

1.4. Uvod u problem istraživanja

Djeca koja imaju razvijenije socijalne vještine i koja su sklona prosocijalnom ponašanju prije će se uklopiti među svoje vršnjake za razliku od djece koja su socijalno izolirana. Pomaganjem se lakše ostvaruju kontakti s učenicima u razredu, a socijalnom integracijom raste i zadovoljstvo školom te vjerojatnost za uključivanje u rješavanje grupnih zadataka, što pak dovodi do boljeg školskog uspjeha. Djeca koja su socijalno odbačena, rjeđe su sklona altruizmu, uglavnom ne sudjeluju u razrednim aktivnostima te se ne prihvaćanje od strane vršnjaka može odraziti na njihov socijalan i emocionalan razvoj i slabiji školski uspjeh (Bubić i Goreta, 2015).

2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je utvrditi postoji li povezanost sklonosti pomaganja sa socijalnom integriranosti i školskim uspjehom učenika u primarnom obrazovanju.

Problemi istraživanja

Iz navedenog cilja proizlaze sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati razlike u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti između dječaka i djevojčica.
2. Ispitati razlike između učenika različitog školskog uspjeha i ocjena iz Matematike i Hrvatskog jezika u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti.
3. Ispitati povezanost između sklonosti pomaganju i socijalne integriranosti.

Na temelju cilja i problema istraživanja, postavljaju se sljedeće hipoteze:

H1.1. Djevojčice su sklonije pomaganju od dječaka.

H1.2. Djevojčice imaju višu razinu socijalne integriranosti od dječaka.

H2.1. Nema razlike u sklonosti pomaganju učenika različitog školskog uspjeha i ocjena iz Matematike i Hrvatskog jezika.

H2.2. Učenici boljeg školskog uspjeha i ocjena iz Matematike i Hrvatskog jezika bolje su socijalno integrirani.

H3. Postoji pozitivna povezanost između sklonosti pomaganju i socijalne integriranosti.

3. Metoda

3.1. Sudionici

Istraživanje je provedeno s učenicima iz nekoliko osnovnih škola Grada Zagreba te je sudjelovalo 102 učenika sedmih i osmih razreda. Uzorkom je obuhvaćeno 73 učenika osmih

razreda i 29 učenika sedmih razreda. Od ukupno 102 učenika, sudjelovalo je 55 djevojčica i 47 dječaka.

3.2. Instrumenti

a) Upitnik o općim podacima (spol, razred, školski uspjeh)

Učenici u upitniku moraju označiti kojeg su spola (muški ili ženski), označiti koji su razred (sedmi ili osmi) te moraju označiti svoj opći školski uspjeh na kraju prošle školske godine, uspjeh iz predmeta Hrvatski jezik i predmeta Matematika.

b) Upitnik o sklonosti pomaganju učenika

Za mjerenje sklonosti pomaganju korišten je upitnik sklonosti pomaganju (Lippman, Anderson Moore i McIntosh, 2009). Upitnik se sastoji od 4 tvrdnje. Zadatak je učenika da na Likertovoj skali od pet stupnjeva (1 – uopće se ne slažem; 5 – u potpunosti se slažem) procijene u kojoj se mjeri slažu s iznesenim tvrdnjama (primjer tvrdnje *Pomažem drugima i kada od toga nemam nikakve koristi*). Ukupni rezultat je prosječni rezultat procjena na svim tvrdnjama. Veći rezultat ukazuje na veću sklonost pomaganju.

c) Skala socijalne integriranosti

Skala socijalne integriranosti dio je upitnika kvalitete školskog života. Autori upitnika su Ainley i Bourke (2002; prema Leonard, 2002), a za hrvatsku populaciju preveli su i prilagodili Raboteg-Šarić i suradnici (2009). Skala socijalne integriranosti sastoji se od 5 tvrdnji (primjer tvrdnje *Za mene je škola mjesto gdje sam popularan/na među drugim učenicima*), pri čemu učenici izražavaju svoj stupanj slaganja sa sadržajem pojedine tvrdnje na skali od pet stupnjeva (1 – uopće se ne slažem; 5 – potpuno se slažem). Viši rezultat na ovim skalama označava veću razinu zadovoljstva školom, odnosno odnosima s učenicima.

3.3.Postupak

Istraživanje je provedeno online upitnikom s učenicima iz nekoliko osnovnih škola Grada Zagreba. Online upitnik prosljeđen je roditeljima učenika te su oni roditelji koji su se složili s rješavanjem upitnika, prosljedili upitnik djeci na rješavanje. Na samom početku upitnika objašnjen je način i svrha rješavanja. Naglašeno je da je upitnik anonimn i u potpunosti dobrovoljan te da za njegovo rješavanje nije potrebno dulje od pet minuta.

4. Rezultati i rasprava

Deskriptivna statistika

U tablici 1 prikazani su deskriptivni podaci istraživanja te su prikazane varijable opći školski uspjeh, ocjena iz Hrvatskoga jezika, ocjena iz Matematike, sklonost pomaganju i socijalna integriranost. Prikazane su minimalne vrijednosti, maksimalne vrijednosti, aritmetička sredina (M) i standardna devijacija (SD).

Tablica 1.

Deskriptivni podaci

Varijabla	Min.	Max.	M	SD
Opći uspjeh	3	5	4.52	.59
Ocjena iz hrvatskog jezika	2	5	4.29	.73
Ocjena iz matematike	2	5	3.94	.89
Skлонost pomaganju	2	5.00	4.02	.74
Socijalna integriranost	1.40	4.80	3.67	.87

Učenici imaju odličan opći školski uspjeh ($M=4.52$, $SD=0.59$), te od njih 102, 58 učenika je imalo odličan školski uspjeh na kraju prošle školske godine, 39 učenika vrlo dobar uspjeh i 5 učenika dobar uspjeh.

Vrlo dobar uspjeh učenika je iz predmeta Hrvatski jezik ($M=4.29$, $SD=0.73$). Ocjenu odličan iz Hrvatskog jezika imalo je 45 učenika, 43 učenika ocjenu vrlo dobar, 13 ocjenu dobar te jedan učenik ocjenu dovoljan.

Iz predmeta Matematika učenici imaju nešto slabiji uspjeh, no također vrlo dobar ($M=3.94$, $SD=0.89$). 32 učenika završilo je prošlu školsku godinu s odličnim uspjehom iz

Matematike, 36 učenika s vrlo dobrim uspjehom, 28 s dobrim uspjehom i 6 učenika s uspjehom dovoljan.

Prema dobivenim rezultatima, učenici su skloni pomaganju ($M=4.02$, $SD=0.74$), te je većina učenika socijalno integrirana među svoje vršnjake ($M=3.67$, $SD=0.87$).

Razlike između dječaka i djevojčica

U tablici 2 prikazane su razlike između dječaka i djevojčica u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti, vrijednosti aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD) te vrijednosti i značajnost t-testa.

Tablica 2.

Razlike između dječaka i djevojčica u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti

Varijabla	djevojčice		dječaci		t-test
	M	SD	M	SD	
Sklonost pomaganju	4.19	.72	3.82	.72	2.571*
Socijalna integriranost	3.71	.83	3.61	.84	.543

Napomena. * $p < .0.50$

Iz tablice 2 očitavamo da su prema vrijednostima t-testa djevojčice sklonije pomaganju od dječaka čime je potvrđena hipoteza 1.1. da su djevojčice sklonije pomaganju za razliku od dječaka. Ova hipoteza potvrđena je brojnim istraživanjima u kojima djevojčice svoje socijalne vještine (Buljubašić Kuzmanović i Botić, 2012), ali i sklonost pomaganju (Klarin, 2002) ocjenjuju bolje od dječaka.

U socijalnoj integraciji ne postoji statistički značajna razlika između djevojčica i dječaka. Time nije potvrđena hipoteza 1.2. da djevojčice imaju višu razinu socijalne

integriranosti od dječaka. Statistički značajna razlika dobivena je istraživanjem Kvalitete života u osnovnoj školi (Raboteg-Šarić, Šakić i Brajša-Žganec, 2009) u kojem je utvrđeno kako djevojčice bolje ocjenjuju svoju socijalnu integriranost među vršnjake od dječaka. Međutim, u tom istraživanju sudjelovali su učenici od petog do osmog razreda, dok su u ovom sudjelovali samo učenici sedmog i osmog razreda. Moguće je da su u mlađoj dobi učenice bolje socijalno integrirane, dok kasnije razlika između dječaka i djevojčica nestaje.

Razlike između učenika različitog školskog uspjeha i različitih ocjena iz Hrvatskog jezika i Matematike u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti

U tablici 3 prikazani su razlike između učenika sa izvrsnim općim školskim uspjehom i ostalih učenika u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti. U tablici se nalaze vrijednosti aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD) i vrijednosti t-testa. Učenika s odličnim općim školskim uspjehom je više od pola, odnosno 58, dok je učenika s manjim općim uspjehom 44.

Tablica 3.

Razlike između učenika sa izvrsnim općom uspjehom i ostalih učenika u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti

Varijabla	Odlični (Ne=58)		Ostali (N=44)		t-test
	M	SD	M	SD	
Sklonost pomaganju	4.09	.71	3.93	.77	1.078
Socijalna integriranost	3.81	.79	3.48	.85	1.993*

Napomena. *p < .0.50

Prema podacima iz tablice učenici s izvrsnim školskim uspjehom i ostali učenici ne razlikuju se značajno u sklonosti pomaganju.

Značajnu razliku prema vrijednostima t-testa uočavamo u socijalnoj integriranosti, a iz tablice se može zaključiti da su učenici sa izvrsnim uspjehom bolje socijalno integrirani od ostalih učenika.

Tablica 4 prikazuje razlike između učenika sa ocjenom izvrstan iz Hrvatskog jezika i ostalih učenika u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti. Prikazane su vrijednosti aritmetičkih sredina (M), standardne devijacije (SD) i t-testa. Ocjenu izvrstan iz predmeta Hrvatski jezik ima 45 učenika, dok manju ocjenu ima 57 učenika.

Tablica 4.

Razlike između učenika sa ocjenom izvrstan iz Hrvatskog jezika i ostalih učenika u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti

Varijabla	Ocjena izvrstan (Ne=45)		Ostali (N=57)		t-test
	M	SD	M	SD	
Sklonost pomaganju	4.23	.62	3.86	.79	2.647**
Socijalna integriranost	3.70	.75	3.63	.89	.389

Napomena. **p < .01

Prema vrijednostima t-testa postoji statistički značajna razlika u sklonosti pomaganju te su učenici koji imaju odličan uspjeh iz Hrvatskog jezika skloniji pomaganju od ostalih učenika.

Iz navedenih rezultata vidimo da ne postoji značajna razlika u socijalnoj integriranosti između učenika s ocjenom izvrstan iz Hrvatskog jezika i ostalih učenika.

U tablici 5 prikazani su rezultati razlika između učenika sa ocjenom izvrstan iz Matematike i ostalih učenika u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti vrijednostima aritmetičkih sredina (M), standardnih devijacija (SD) i t-testa. Manje od pola učenika je s ocjenom izvrstan, odnosno 32 učenika, dok je ostalih učenika s manjom ocjenom 69.

Tablica 5.

Razlike između učenika sa ocjenom izvrstan iz Matematike i ostalih učenika u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti

Varijabla	Ocjena izvrstan (Ne=32)		Ostali (N=69)		t-test
	M	SD	M	SD	
Sklonost pomaganju	4.10	.68	3.98	.77	0.754
Socijalna integriranost	3.70	.75	3.63	.89	1.440

Prema dobivenim rezultatima iz tablice nema statistički značajne razlike u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti između učenika s ocjenom izvrstan iz Matematike i ostalih učenika. Učenici koji su uspješniji i imaju bolju ocjenu iz Matematike ne moraju nužno biti skloniji pomaganju i bolje socijalno integrirani u društvu. U istraživanju koje je provedeno u svrhu diplomskog rada (Nemčić, 2018) ispitivano je kako školski uspjeh iz određenih predmeta utječe na razinu socijalne integriranosti u razredu. Za predmet Matematika utvrđeno je da će učenici s boljom ocjenom biti i bolje prihvaćeni u grupi vršnjaka, odnosno ocjenom dovoljan iz Matematike povećava se vjerojatnost odbacivanja učenika. No, u ovom istraživanju to nije potvrđeno.

Iz rezultata se vidi da je hipoteza 2.1. po kojoj se nisu očekivale razlike u sklonosti pomaganju između učenika različitog školskog uspjeha i ocjena djelomično potvrđena. Naime, učenici sa izvrsnom ocjenom iz Hrvatskog jezika su skloniji pomaganju od učenika koji imaju ocjenu vrlo dobar i manju. Moguće je da se učenici koji su skloni Matematici i učenici koji su skloni Hrvatskom jeziku razlikuju međusobno prema osobinama ličnosti. U Hrvatskom jeziku više se uči o ljudima i njihovim odnosima, pa su stoga učenici koji vole taj predmet i imaju bolje ocjene skloniji razmišljati o drugima i uočiti kad im treba pomoć, nego što to čine učenici koji su usmjereni na Matematiku.

Hipoteza 2.2. također je djelomično potvrđena. Očekivalo se da će učenici sa boljim općim školskim uspjehom i boljim ocjenama iz Hrvatskog jezika i Matematike biti bolje socijalno integrirani, ali to vrijedi samo za opći školski uspjeh. Istraživanje školskog uspjeha i sociometrijskog statusa učenika (Antolić, 2017) potvrđuje kako socijalni status utječe na

školski uspjeh učenika. Tako su u istraživanju djeca sa statusom popularnosti imala bolji školski uspjeh od djece koja su imala status nepopularnosti ili odbačenosti. Utvrđeno je kako razina socijalne integriranosti uvelike utječe na psihičko i emocionalno stanje djeteta te na njegovu motiviranost za učenje. Odbačena i nepopularna djeca često mogu postati depresivna i emocionalno nestabilna, pa takvo stanje može rezultirati lošijim školskim uspjehom.

Povezanost između sklonosti pomaganju i socijalne integriranosti

Pearsonov koeficijent korelacije između sklonosti pomaganju i socijalne integriranosti iznosi 0.05 i nije statistički značajan. Tako nije potvrđena hipoteza 3. da će oni učenici koji su skloniji pomaganju biti i bolje socijalno integrirani. Najvjerojatniji uzrok je u tome što svi učenici imaju vrlo visoke rezultate na skali pomaganja.

Iako nije potvrđeno da će učenici koji su skloniji pomaganju biti i bolje socijalno integrirani, ne znači da između ova dva pojma ne postoji povezanost. Brojna istraživanja pokazala su kako je zadovoljstvo vršnjačkim odnosima od velike važnosti za razvitak prosocijalnog ponašanja. Djeca koja imaju razvijenije odnose i koja su bolje socijalno integrirana među vršnjake, češće su i sklonija prosocijalnom ponašanju (Klarin, 2002).

Dobivenim rezultatima možemo zaključiti kako postoje spolne razlike u sklonosti pomaganju, djevojčice su sklonije prosocijalnom ponašanju od dječaka. Isto tako učenici s boljom ocjenom iz Hrvatskog jezika skloniji su pomoći od učenika sa slabijim uspjehom iz ovog predmeta. Statistički značajnu razliku u socijalnoj integriranosti pronašli smo između učenika različitog općeg školskog uspjeha. Učenici s odličnim općim školskim uspjehom bolje su socijalno integrirani od učenika sa slabijim uspjehom. Iako ne postoji mnogo istraživanja na temu povezanosti sklonosti pomaganju, socijalne integriranosti i školskog uspjeha, zasigurno postoji potreba za provođenjem istih kako bi pobliže razumjeli dječje socijalno funkcioniranje unutar obrazovnih institucija.

5. Zaključak

1. Većina učenika sklona pomaganju te su socijalno integrirani.
2. Djevojčice su sklonije pomaganju od dječaka. Nema statistički značajne razlike u socijalnoj integriranosti između dječaka i djevojčica.
3. Nema statistički značajne razlike u sklonosti pomaganju između učenika s odličnim općim školskim uspjehom i učenika s vrlo dobrim i manjim školskim uspjehom, ali postoji statistički značajna razlika u socijalnoj integriranosti. Učenici s odličnim općim školskim uspjehom bolje socijalno integrirani od učenika s manjim školskim uspjehom.
4. Učenici s ocjenom odličan iz Hrvatskog jezika skloniji pomaganju od učenika s manjom ocjenom. Nema statistički značajne razlike u socijalnoj integriranosti između učenika s ocjenom odličan iz Hrvatskog jezika i učenika s manjom ocjenom.
5. Nema statistički značajne razlike u sklonosti pomaganju i socijalnoj integriranosti između učenika s ocjenom odličan iz Matematike i ostalih učenika s manjom ocjenom.
6. Nema povezanosti između sklonosti pomaganju i socijalne integriranosti. Učenici koji su skloniji pomaganju ne moraju biti i bolje socijalno integrirani.

Literatura

- Antolić, M. (2017). *Usporedba školskog uspjeha i sociometrijskog statusa učenika u razrednom odjelu* [Diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu]. Repozitorij Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/8766/1/Antoli%C4%87-diplomski.pdf>
- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: MATE d.o.o.
- Bubić, A., Goreta, I. (2015). Akademske i socijalne odrednice općeg zadovoljstva školom. *Psihologijske teme*, 24(3), 473-493.
- Buljubašić Kuzmanović, V., Botić, T. (2012). Odnos školskog uspjeha i socijalnih vještina kod učenika osnovne škole. *Život i škola*, 58(27), 38-53.
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. (2012). Hrvatski jezik. U *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Klarin, M. (2002). Osjećaj usamljenosti i socijalno ponašanje djece školske dobi u kontekstu socijalne interakcije. *Ljetopis socijalnog rada*, 9(2), 249-258.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kolak, A. (2010). Sociometrijski status učenika u razrednom odjelu i školskoj hijerarhiji. *Pedagoški istraživanja*, 7(2), 243-252.
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža. (2021). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Pristupljeno 6. 7. 2021.: <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56928>>.
- Lippman, L. H., Anderson Moore, K., McIntosh (2009). Positive indicators of child well-being: a conceptual framework, measures and methodological issues. UNICEF
- Nemčić, M. (2018). *Povezanost školskih ocjena učenika primarnog obrazovanja sa socijalnim odnosima u razredu* (urn:nbn:hr:147:504018) [Diplomski rad, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu]. Repozitorij Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:504018>
- Oblačić, I., Velki, T., Cakić, L. (2015). Odnos samopoštovanja i socijalnog statusa kod učenika nižih razreda osnovne škole. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 64(1), 153-172.

- Pennington, D. C. (2001). *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Raboteg-Šarić, Z. (1995). *Psihologija altruizma*. Zagreb: Alinea
- Raboteg-Šarić, Z., Šakić, M., Brajša-Žganec, A., (2009). Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 18(4-5), 697-716.
- Sadžakov, S. (2014). Egoizam i altruizam. *Filozofska istraživanja*, 34(3), 407-426.
- Vasta, R., Haith, M. M., Miller, A. (1997). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vizek-Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M., Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP – VERN

Prilog

RAZRED: _____

SPOL: A. ženski B. muški

ŠKOLSKI USPJEH NA KRAJU PROŠLOG RAZREDA _____

Ocjena iz Hrvatskog jezika _____

Ocjena iz matematike _____

1. Pomažem drugima i kada od toga nemam nikakve koristi.	1	2	3	4	5
2. Pomažem drugima i kada mi to oduzima puno vremena.	1	2	3	4	5
3. Rado bih pomogao/pomogla i onima koje ne poznajem.	1	2	3	4	5
4. Pomažem drugima i kada imam svojih problema.	1	2	3	4	5

Dolje su navedene 4 izjave. Zaokruži koliko je pojedina izjava točna za tebe.

1 uopće nije točno za mene	2 uglavnom nije točno za mene	3 ne mogu se odlučiti	4 uglavnom točno za mene	5 u potpunosti točno za mene
---	--	---------------------------------	---------------------------------------	---

Procijeni kako se osjećaš u školi:

Za mene je škola mjesto	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	ne mogu odlučiti	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
1. ... gdje se dobro slažem s drugim učenicima iz svoga razreda.	1	2	3	4	5
2. ...gdje me drugi učenici prihvaćaju onakvim kakav/kakva jesam.	1	2	3	4	5
3. ... gdje su drugi učenici vrlo prijateljski raspoloženi.	1	2	3	4	5
4. ...gdje sam popularan/popularna među drugim učenicima	1	2	3	4	5
5. ... gdje se ljudi mogu osloniti na mene.	1	2	3	4	5

Izjava o izvornosti rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Zvezdana', is written over a horizontal line.

(vlastoručni potpis studenta)